

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎก
บาลีฉบับใบลาน อักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม*
THE DEVELOPMENT OF AN ADMINISTRATIVE MANAGEMENT MODEL
FOR THE EDITING OF PALM-LEAF MANUSCRIPTS TIPITAKA WRITTEN
IN KHOM, BURMESE, SINHALESE AND THAM SCRIPTS

พระมหาวรท กิตติปาโล (วุฒินิรนาท)

Phramaha Warot Kittipalo (Wutthineeranart)

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

DCI Center for Buddhist Studies, Thailand

E-mail: warot2013@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ยืนยันรูปแบบ โดยใช้ Focus Group Discussion ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม จำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจใบลาน การถ่ายภาพคัมภีร์ใบลาน การคัดเลือกคัมภีร์ใบลาน การจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์ใบลานบาลี การตรวจชำระคัมภีร์ใบลานบาลี และการเผยแพร่ รูปแบบการบริหารจัดการทุกขั้นตอนใช้หลักการบริหารแบบ Deming Cycle หรือ PDCA เพราะเป็นวิธีการพัฒนาคุณภาพการทำงานอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุดเหมาะกับการทำงานระยะยาว ประกอบด้วย 1) การวางแผนการดำเนินงาน (Plan) โดยกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว ตัวชี้วัดความสำเร็จและเกณฑ์ วิธีการเตรียมปัจจัย 8 M ให้มีปริมาณและคุณภาพให้เพียงพอ ปัจจัย 8 M ประกอบด้วย ทีมงาน (Manpower) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) ขั้นตอนวิธีดำเนินงาน (Method) การติดต่อประสานงาน (Mediation) กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ (Mandate) การตลาด (Marketing) และความมีคุณธรรมของทีมงาน (Morality) 2) การดำเนินงานตามแผน (Do) ได้แก่ ขั้นตอนในการดำเนินงานโปรแกรมและแบบฟอร์มที่พัฒนาขึ้น ตลอดจนข้อพึงระวัง 3) การตรวจสอบ (Check) ผลการ

* Received January 11, 2022; Revised March 16, 2022; Accepted April 9, 2022

ดำเนินงานกับเป้าหมาย ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่กำหนด และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป ด้านหลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารงานตรวจชำระ คือ หลักธรรมอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ส่วนหลักธรรมที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานรายบุคคล คือ หลักอิทธิบาท 4

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การตรวจชำระ, คัมภีร์ไบเบิล, พระไตรปิฎก, รูปแบบการบริหารจัดการ

Abstract

The Objectives of this research article were to an administrative management model for the editing of palm-leaf manuscripts Tipitaka written in Khom, Burmese, Sinhalese and Tham scripts. The qualitative research was conducted using documentary and field research. Content analysis was used to analyze data. Focus group discussion was conducted to confirm the administrative model. The results revealed that the administration of the editing of palm-leaf manuscripts Tipitaka written in Khom, Burmese, Sinhalese and Tham scripts was classified into 6 steps: manuscript survey, manuscript digitization, manuscript selection, canonical text database creation, manuscript editing and distribution. The administrative management model for the editing of palm-leaf manuscripts employed Deming Cycle or PDCA as it is the continuous and endless improvement process of quality work suitable for long-term projects. 1) In the PLAN step, long-term and short-term goals, indicators, criteria and sufficient 8M factors were determined. 8M factors included manpower, money, material, method, mediation, mandate, marketing and morality 2) In the DO step, work procedures, computer programs, specific forms and precautions were implemented. 3) In the CHECK step, results, aims, indicators, and criteria were validated. 4) In the ACT step, the corrective actions were planned for the coming year. Moralities used for administrative management were the Four Noble Truths consisting of Dukkha, Samudaya, Nirodha and Magga and the Four Foundations for Accomplishment consisting of passion, diligence, consciousness and investigation. Morality used for individual performance was the Four Foundations for Accomplishment.

Keywords: administrative management, editing, palm-leaf manuscripts, Tipitaka, administrative management model

บทนำ

พระไตรปิฎกบาลีเป็นคัมภีร์คำสอนหลักในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่สืบทอดผ่านรูปแบบต่าง ๆ มายาวนานกว่าสองพันปี เริ่มจากการสวดทรงจำที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” ในสมัยพุทธกาล แล้วได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงบนคัมภีร์ใบลานครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีการพิมพ์สมัยใหม่เป็นที่แพร่หลาย พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานจึงถูกพิมพ์เป็นหนังสือกระดาษ เมื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาจึงมีการจัดทำฐานข้อมูลพระไตรปิฎกบาลีฉบับอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบของโปรแกรมลงบนแผ่น และกลายเป็นพระไตรปิฎกออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าตามลำดับ (สุชาติ ศรีเศรษฐวรกุล, 2564) ปัจจุบันพระไตรปิฎกบาลีฉบับพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาพระพุทธศาสนามี 4 ฉบับ ได้แก่ (1) พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ (2) พระไตรปิฎกบาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฐฐสังคิตติ (3) พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล ฉบับพุทธชยันตี และ (4) พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์แห่งประเทศไทย หรือที่นิยมเรียกว่า ฉบับ PTS (The Pali Text Society) (Tipitaka (DTP), 2556) แต่การจัดทำพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ 3 ฉบับในเอเชียดังกล่าวใช้แนวทาง “ตรวจชำระแบบสืบทอด” เป็นหลัก กล่าวคือ จัดทำโดยมุ่งรักษาเนื้อความพระไตรปิฎกของสายตนเป็นหลัก เช่น การจัดทำพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ ใช้คัมภีร์ต้นฉบับจากพระไตรปิฎกใบลานอักษรขอม ฉบับทองใหญ่และฉบับทองน้อย ที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ส่วนแนวทางการจัดทำพระไตรปิฎกอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ ที่จัดทำในยุโรปมีวิธีแตกต่างออกไป คือ มีแนวโน้มไปในแนวทาง “ตรวจชำระเชิงวิเคราะห์” (Textual criticism) (บรรเจิด ขวลิตเรืองฤทธิ์, 2563) โดยใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับใบลานจากหลายสายจารีตมาเทียบเคียงกันและให้น้ำหนักคำอ่านของคัมภีร์ทุกสายจารีตเท่ากัน เช่น การจัดทำคัมภีร์สังยุตนิคาย เล่ม 1 ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2541 โดย G.A. Somaratne ได้ใช้คัมภีร์ใบลานทั้งหมด 6 ชุด ประกอบด้วยคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับใบลานอักษรสิงหล อักษรพม่าและอักษรล้านนาอย่างละ 2 ชุด แม้พระไตรปิฎกบาลีฉบับ PTS ซึ่งนิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง จะจัดทำด้วยวิธีตรวจชำระเชิงวิเคราะห์ แต่คัมภีร์บางเล่มก็เริ่มจัดทำมานานกว่า 100 ปีแล้ว ซึ่งขณะนั้นเทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้าและจำนวนใบลานที่นำไปใช้ในการจัดทำของแต่ละสายก็มีไม่มาก เป็นเหตุให้นักวิชาการหลายท่านเรียกร้องให้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับยุโรปหรือพระไตรปิฎกเชิงวิเคราะห์นี้ขึ้นมาใหม่ ส่วนงานตรวจชำระเชิงวิเคราะห์พระไตรปิฎกบาลีในประเทศไทย ยังมี

ผู้วิจัยด้านนี้ไม่มาก เนื่องจากพระไตรปิฎกในประเทศไทยเป็นสายจารีต และมีการจัดทำออกมาหลายฉบับจึงไม่นิยมทำกันในประเทศไทย (G.A. Somaratne, 1998)

ข้อเท็จจริงสำคัญบางประการในวงการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา พบว่า เมื่อนำข้อความจากพระไตรปิฎกบาลีทั้ง 4 ฉบับข้างต้นมาเปรียบเทียบกับกัน จะพบว่ามีข้อความบางแห่งไม่ตรงกัน ในทางวิชาการเรียกว่า “มีคำหรือข้อความไม่ตรงกัน (variant reading)” ทั้งนี้เพราะในการจารคัดลอกคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับโบราณในแต่ละสายจารีตเพื่อทดแทนฉบับเดิมที่สูญหายไป แม้ผู้จารจะระมัดระวังอย่างยิ่งไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการบันทึกพระธรรมวินัย แต่เนื่องจากพระไตรปิฎกมีเนื้อหามาก ถึงจะระมัดระวังเพียงใดก็ตามความผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็หลีกเลี่ยงได้ยาก หรือบางครั้งผู้จารอาจไม่แตกฉานในภาษาบาลีจึงจารคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับ เมื่อมีผู้มาจารคัดลอกต่อแล้วเห็นจุดผิดก็ไม่กล้าแก้ไขให้ถูกต้อง เพราะเกรงจะทำให้ตนได้บาปจากการแก้ไขพระธรรมวินัย จุดที่ผิดพลาดจึงถูกจารสืบทอดกันมาและนำไปเป็นข้อมูลจัดทำพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ของสายอักษรนั้นในที่สุด ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า คำของฉบับใดเป็นคำอ่านดั้งเดิมและถูกต้อง (Original Reading) ทางวิชาการปัจจุบันพยายามหาคำตอบเรื่องนี้ ซึ่งมีกระบวนการทำงานตั้งแต่ การรวบรวมแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นต้นฉบับเก่าแก่ กรณีของพระไตรปิฎกบาลีก็คือ “พระไตรปิฎกบาลีฉบับโบราณ” เมื่อรวบรวมต้นฉบับเก่าแก่ได้แล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนการศึกษาเปรียบเทียบและวินิจฉัยคำหรือข้อความที่ต่างกันที่พบในต้นฉบับทั้งหมด พร้อมศึกษาเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อสาวย้อนกลับไปหาข้อความดั้งเดิมมากที่สุด ซึ่งการตรวจชำระเชิงวิเคราะห์นี้เป็นวิธีการที่นักวิชาการชาวตะวันตกใช้กับคัมภีร์ไบเบิลและวรรณกรรมกรีก-ละตินมาก่อน (บรรเจิด ขวลิตรเรืองฤทธิ์, 2562)

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสายงานหนึ่งในระดับองค์กร ซึ่งรับผิดชอบเป็นผู้ช่วยด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการสำรวจและรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับโบราณ ตลอดจนช่วยสนับสนุนการบริหารงานปริวรรตและตรวจชำระมาไม่น้อยกว่า 10 ปี มีประสบการณ์ตรงตั้งแต่การลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยทำงานวิจัยและบริหารงานส่วนหนึ่งของโครงการตรวจชำระพระไตรปิฎกวิชาการ ซึ่งนำหลักฐานจากคัมภีร์โบราณจาก 4 สายอักษรหลัก ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับโบราณอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม มาใช้ในการตรวจชำระในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จึงได้ทำการวิจัยหัวข้อ “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับโบราณ” เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือหน่วยงานที่ต้องการดำเนินการตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับโบราณอักษรต่าง ๆ จะได้ใช้ในการคำนวณต้นทุน การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลา วิธีการ และจัดเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ ได้ผ่านฐานการคิดจากประสบการณ์ตรงนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ในการออกสำรวจและรวบรวมข้อมูล คัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการงานสำรวจและรวบรวมข้อมูล งานปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูล แบบบันทึกข้อมูล ชุดอุปกรณ์ในการสำรวจภาคสนาม ชุดอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล โปรแกรมต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่าง พ.ศ. 2553-2563

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจคัมภีร์ใบลาน มีเป้าหมายเพื่อสำรวจแหล่งที่มีคัมภีร์ใบลานบาลีพระไตรปิฎกที่ยังหลงเหลืออยู่ทั้งหมด ส่วนใหญ่จะถูกเก็บรักษาอยู่ในวัดเก่าแก่ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัย หอสมุดท้องถิ่น ในประเทศไทย เมียนมา ศรีลังกา ลาว กัมพูชา ตอนใต้ของจีน การสำรวจมี 2 แนวทาง คือ การสำรวจแบบเจาะจง คือ ทำการสำรวจในสถานที่ที่เคยมีการสำรวจโดยคณะหรือกลุ่มบุคคลใดมาก่อน และการสำรวจแบบไม่เจาะจง คือ ทำการสำรวจในสถานที่ที่ไม่เคยมีคณะหรือกลุ่มบุคคลใดเคยสำรวจมาก่อน การสำรวจทั้ง 2 แบบควรมีทีมนักวิชาการช่วยจัดหมวดหมู่คัมภีร์ที่พบให้ได้มาตรฐาน และการปฏิบัติงานสำรวจควรตระหนักถึงความหวงแหนของชุมชนท้องถิ่น และควรสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เก็บรักษาคัมภีร์

ขั้นตอนที่ 2 การถ่ายภาพคัมภีร์ใบลาน เมื่อพบแหล่งคัมภีร์ใบลานบาลีพระไตรปิฎกแล้ว จะดำเนินการขออนุญาตถ่ายภาพ เมื่อได้รับอนุญาตจะดำเนินการถ่ายภาพเก็บเป็นไฟล์ดิจิทัลด้วยอุปกรณ์คุณภาพสูงที่ได้มาตรฐาน เพื่อให้ได้ภาพที่คมชัด สีเหมือนจริง สามารถขยายดูในคอมพิวเตอร์ได้สะดวก เมื่อถ่ายภาพเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมอบไฟล์ภาพดิจิทัลต้นฉบับให้แก่เจ้าของใบลานและขอสำเนามาใช้ในการศึกษาตรวจชำระพระไตรปิฎกต่อไป

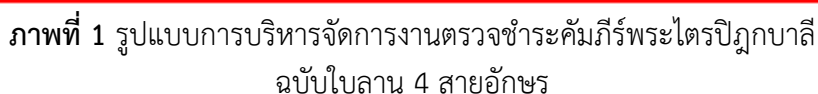
ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกคัมภีร์ใบลาน เนื่องจากคัมภีร์ใบลานบาลีพระไตรปิฎกในแต่ละสายจารีตมีจำนวนมากนับร้อยนับพันชุด จึงจำเป็นต้องคัดเลือกตัวแทนคัมภีร์ใบลานที่ดีที่สุดสายละ 5 ชุด โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ เช่น ความเก่าแก่ ความสมบูรณ์ของมัตถ์คัมภีร์ ความคมชัดของเส้นจาร เป็นต้น และพิจารณาข้อมูลด้านเนื้อหา เช่น ความสมบูรณ์ของเนื้อหา จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของพระสูตร คำต่าง เป็นต้น และข้อมูลอื่น ๆ เช่น ผู้จารหรือผู้สร้างคัมภีร์ ความหลากหลายของแหล่งที่มา เป็นต้น แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำแผนภาพต้นไม้ (tree diagram) เพื่อแยกสายคัมภีร์ย่อยเพื่อวิเคราะห์หาตัวแทนที่ดีที่สุดของสายจารีตนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์ใบลานบาลี นำคัมภีร์ใบลานที่ถูกคัดเลือกจาก 4 สายจารีต จารีตละ 5 ฉบับ รวม 20 ฉบับมาป้อนข้อมูลถ่ายถอดจากอักษรทองถิ่นเป็นอักษรบาลีโรมัน โดยผู้ป้อนข้อมูลจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีข้อมูลตั้งต้น (base text) เป็นแนวทางในการสร้างฐานข้อมูลคำอ่านคัมภีร์แต่ละชุด ซึ่งโปรแกรมป้อนข้อมูลถูกออกแบบมาให้สามารถรองรับการป้อนข้อมูลจากผู้อ่าน 2 คนในเวลาเดียวกัน และมีฟังก์ชันให้สามารถนำงานของทั้งคู่มาเปรียบเทียบกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนส่งต่อไปให้บุคคลที่ 3 ตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจชำระคัมภีร์ใบลานบาลี ผ่านโปรแกรมตรวจชำระออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นโดยเฉพาะ โดยนักวิชาการซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ทำการตรวจชำระเป็นลำดับ ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการทำการตรวจชำระในขั้นต้น ได้ข้อสรุปเป็นร่างที่ 1 (draft# 1) 2) กลุ่มนักวิชาการหลัก ได้ข้อสรุปเป็นร่างที่ 2 (draft# 2) นักวิชาการ 2 กลุ่มแรกนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีจะประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นประจำทุกสัปดาห์เพื่อหาข้อสรุปคำอ่าน (variant reading) ก่อนส่งการวิเคราะห์ให้นักวิชาการกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มที่ปรึกษาการตรวจชำระ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์และมีผลงานเป็นที่ยอมรับระดับโลก เพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย ได้ข้อสรุปเป็นพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ (final draft)

ขั้นตอนที่ 6 การเผยแพร่ นำพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ (final draft) ที่ผ่านการตรวจจากที่ปรึกษาการตรวจชำระมาจัดทำพิมพ์เป็นหนังสือ และฉบับอิเล็กทรอนิกส์เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ นักวิชาการและผู้สนใจจากทั่วทุกมุมโลกสามารถค้นคว้าศึกษาได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และสามารถดัดแปลงคัมภีร์พระไตรปิฎกใบลานต้นฉบับขึ้นมาศึกษาประกอบกับเนื้อความได้

ผลจากการประชุมกลุ่ม (focus group) ของผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่านได้ข้อสรุปว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรม ทั้ง 6 ข้างต้นใช้หลักการการบริหารแบบ Deming Cycle (วงจรเดมมิง หรือ PDCA) ใช้หลักอริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 ดังภาพที่ 1

1) **ขนาดของโครงการ** ที่ประกอบด้วยหน่วยงานทั้งภายในและต่างประเทศหลายหน่วยงานที่ทำงานต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ ซึ่งงานในแต่ละชั้นต่างมีเป้าหมายและเกณฑ์การประเมินความสำเร็จจ้อยลงไปในระดับหน่วยงาน การวางแผนและประเมินงานของแต่ละหน่วยงาน จะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถพัฒนางานในหน่วยงานของตนให้เหมาะสมในทิศทางที่ถูกต้อง

3) **นวัตกรรมของงาน** ลักษณะของกระบวนการทำงานนับเป็นนวัตกรรมใหม่ ตั้งแต่กระบวนการสำรวจ การรวบรวมคัมภีร์ การจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์และการตรวจชำระ

ที่ใช้การเทียบเคียงกันของคัมภีร์เก่าแก่จำนวนมากในแต่ละสายอักษร และใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดเก็บ เทียบเคียงและเชื่อมโยงฐานข้อมูลทั้งหมดได้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบ

หลักการบริหารแบบ Deming Cycle ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการดำเนินงาน (Plan) อธิบายถึงวิธีการกำหนดเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตัวชี้วัดความสำเร็จและเกณฑ์ประเมินคุณภาพ วิธีการเตรียมปัจจัย 8 M ที่ต้องใช้ในการวางแผนการตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกโบราณทุกสายอักษร ได้แก่ ทีมงาน (Manpower) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) ขั้นตอนวิธีดำเนินงาน (Method) การติดต่อประสานงาน (Mediation) กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ (Mandate) การตลาด (Marketing) และ ความมีคุณธรรมของทีมงาน (Morality)

2. การดำเนินงานตามแผน (Do) อธิบายถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ภาพการทำงาน แบบฟอร์มสำคัญที่พัฒนาขึ้นมา ตลอดจนข้อพึงระวังที่อาจเกิดขึ้นได้

3. การตรวจสอบ (Check) เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับ ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่กำหนดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการนำเสนอผลที่ได้รับแต่ละงานไว้อย่างชัดเจน

4. การปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป ได้นำเสนอสภาพปัญหาที่พบ วิธีการปรับปรุงแก้ไขแบบ case by case ข้อดีและข้อจำกัดอย่างละเอียด โดยการทำการวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบทั้ง 4 สายอักษร ถึงความเหมือนและความต่างในทุกงาน

หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการและการทำงานตรวจชำระคัมภีร์โบราณทั้ง 4 สายอักษร ใช้หลักอริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. **หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการ** คือ **อริยสัจ 4** ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นหลักธรรมผู้บริหารโครงการและผู้บริหารงานแต่ละภาคส่วนได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการงานให้สำเร็จ ดังนี้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เช่นล่าช้ากว่ากำหนด (**ทุกข์**) จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาโดยหาสาเหตุให้พบ เพื่อจะได้แก้ไขได้ตรงประเด็น เช่น พบว่ากำลังคนไม่เพียงพอ การหาคัมภีร์โบราณพบลักษณะผูกตกระจัดกระจายไม่ครบมัด หรือมัดไม่สมบูรณ์ต้องเดินทางไปหลายจังหวัด (**สมุทัย**) ในการบริหารจัดการจะใช้วิธีการประชุมระดมสมองว่าจะตั้งเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทางของงานนั้นให้ชัดเจน (**นิโรธ**) จากนั้นก็หาวิธีแก้ไขปัญหาโดยใช้ (**มรรค** **มืองค์ 8**) การค้นหาทางเลือกที่ดีและถูกต้องที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. **หลักธรรมที่ใช้รายบุคคล** คือ **อิทธิบาท 4** ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่ใช้รายบุคคล ทั้งตัวผู้บริหารและทีมงานแต่ละท่านของโครงการในทุกภาคส่วน คุณธรรมแต่ละข้อต่างต่อเนื่องหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง

ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ การจะทำงานตรวจชำระพระไตรปิฎกแตกต่างจากการศึกษาพระธรรมวินัยทั่วไปที่ศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติตามเท่านั้น แต่การศึกษาในเชิงตรวจ

ชำระวิชาการเป็นการนำบางประเด็นที่ยังไม่เคยมีใครศึกษามาก่อนมาวิเคราะห์ วิจัย วิเคราะห์ เป็นครั้งแรก หรืออาจเป็นประเด็นที่เคยมีการศึกษาค้นคว้ามาระดับหนึ่งแต่นำมาศึกษาต่อยอด ให้ลุ่มลึกกว่าเดิม ดังนั้นผู้ที่จะตรวจชำระได้จึงต้องมีใจรักที่จะนำตำรา ทฤษฎี บริบทแวดล้อม ของศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น พุทธศาสตร์ ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ มาศึกษาในเชิงลึกเพื่อขบคิดหาคำตอบที่ดีที่สุดที่และมีความเป็นไปได้มากที่สุด เพื่อนำเสนอผลงานด้านวิชาการให้ ออกมาเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ

วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้ทำงานตรวจชำระ คัมภีร์พระไตรปิฎก เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความวิริยะอุสาหะอย่างมากในการอ่านอักขระทุก อักขรบนพระไตรปิฎกอย่างละเอียดถี่ถ้วนนับแสนตัว และนำมาศึกษาเปรียบเทียบวิเคราะห์ โดยนำตำรา เอกสารวิชาการหรือหลักฐานอื่น ๆ มาอ้างอิงประกอบการตัดสินใจ บางครั้งกว่า จะได้บทสรุปสักประเด็นอาจใช้เวลาค้นคว้านานหลายสัปดาห์ หลายเดือน หรืออาจจะหลายปี

จิตตะ คือ มีใจที่จดจ่อและรับผิดชอบต่องาน การทำงานตรวจชำระพระไตรปิฎกเป็น การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยนักวิชาการจากหลายประเทศทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก บางครั้งการทำงานอาจต้องอาศัยการปรับตัว เปิดใจรับฟังความคิดเห็น และลองผิดลองถูก จนกว่าจะได้งานวิชาการที่ดีที่สุด สิ่งใดที่ศึกษามาแล้วไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกก็ต้องนำ กลับไปมาใหม่ให้ดีกว่าเดิม เพื่อรักษามาตรฐานงานตรวจชำระให้ออกมาสมบูรณ์ที่สุด

วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้ทำมา เพราะงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกเชิง วิเคราะห์เป็นงานที่ซับซ้อนกว่าการตรวจชำระเชิงสายจารีต เพราะต้องศึกษาและให้น้ำหนักคำ อ่านในพระไตรปิฎกของทุกสายจารีตเท่าเทียมกัน ในขณะที่การตรวจชำระแบบสายจารีตจะ รักษารูปแบบการสืบทอดตามธรรมเนียมที่มีมายาวนานอย่างเคร่งครัด การที่นักวิชาการจาก สายจารีตหนึ่งต้องเรียนรู้พระไตรปิฎกของสายจารีตอื่น ๆ จึงเป็นเสมือนการเปิดโลกทัศน์ ได้ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และได้ทดลองทำงานด้วยกระบวนการวิชาการเชิงวิเคราะห์ในแบบที่ตนเองไม่เคย ค้นเคย ดังนั้นจึงต้องหมั่นทบทวนความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากประสบการณ์การทำงาน เพื่อนำไป พัฒนาฝีมือในการตรวจชำระ ให้ได้คุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กล่าวโดยสรุป คือ อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารโครงการและผู้บริหารงานใช้ในการ บริหารงานตรวจชำระทั้ง 6 ขั้นตอนตามหลักการบริหารแบบ Deming Cycle ส่วนอริย บาท 4 เป็นหลักธรรมที่ทุกคนในโครงการใช้ในการทำงาน เพื่อมุ่งให้การดำเนินงานเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับ ไบ ลานอักษรขอม อักษรพม่า อักษรสิงหล และอักษรธรรมแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ได้แก่ 1) การ

สำรวจใบลาน (2) การถ่ายภาพคัมภีร์ใบลาน (3) การคัดเลือกคัมภีร์ใบลาน (4) การจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์ใบลานบาลี (5) การตรวจชำระคัมภีร์ใบลานบาลี และ (6) การเผยแพร่ มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยอื่น ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 และ 2 คือ การสำรวจใบลานและการถ่ายภาพคัมภีร์พระไตรปิฎกที่หลงเหลืออยู่ในโลกเป็นไฟล์ดิจิทัล ต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากทั้งการสำรวจแบบเจาะจงและไม่เจาะจง และในการปฏิบัติงานควรมีทีมนักวิชาการช่วยจัดหมวดหมู่คัมภีร์ที่พบให้ได้มาตรฐาน ทั้งต้องตระหนักถึงความห่วงหาของชุมชนท้องถิ่น และควรสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เก็บรักษาคัมภีร์

ลักษณะการดำเนินงานสอดคล้องกับงานวิจัยของดิเรก อินจันทร์และคณะ และงานวิจัยของราชบัณฑิต สุวรรณคันธ์และวัชชีรา บุรณสิงห์ ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า แต่ละวัดหรือหน่วยงานด้านคัมภีร์ใบลานควรดำเนินการสำรวจ ทำทะเบียนและถ่ายภาพคัมภีร์ให้มากที่สุด เป็นงานเร่งด่วน เพราะหากปล่อยทิ้งไว้จะสูญหายและควรทะเบียนอย่างละเอียด จำเป็นต้องนำข้อมูลคัมภีร์ใบลานเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการศึกษาเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลต้นฉบับได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ดิเรก อินจันทร์ และคณะ, 2558) ; (ราชบัณฑิต สุวรรณคันธ์ และวัชชีรา บุรณสิงห์, 2553)

ในแง่ของการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและสอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม พบว่า การอนุรักษ์ใบลานชุมชนวัดสูงเม่นจะใช้กระบวนการสื่อสารชุมชน ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสาร แบ่งเป็นกลุ่มพระภิกษุและกลุ่มผู้นำชุมชน 2) สาร เน้นเรื่องอันสืบสร้างและถวายเป็นใบลาน 3) ช่องทางการสื่อสาร เช่น การสื่อสารทางบุคคล ทางกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ 4) ผู้รับสาร ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน (รินทร์ภัส เกตุวิระพงศ์, 2562)

ขั้นตอนที่ 3 และ 5 คือ การคัดเลือกและการตรวจชำระคัมภีร์ใบลานบาลีโดยอาศัยหลักวิชาการตรวจชำระมาช่วยวิเคราะห์ จัดทำแผนภาพต้นไม้แบ่งสายการจารคัดลอกของทุกจาริต เพื่อคัดเลือกตัวแทนคัมภีร์ที่ดีที่สุดจำนวน 5 มัดจากแต่ละสายจาริต ซึ่งเมื่อนำคำอ่านที่เก่าแก่ที่สุดของ 4 สายจาริตมาตรวจชำระแล้วมีโอกาสจะได้พระไตรปิฎกที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้มากที่สุด

ด้านการจัดสายคัมภีร์ใบลานสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุชาดา ศรีเศรษฐวรกุล ที่สรุปว่า คัมภีร์ใบลานบาลีอักษรขอมของกัมพูชาน่าจะได้รับอิทธิพลจากฉบับอักษรขอมของไทย และคัมภีร์ใบลานอักษรพม่านั้นสามารถแบ่งย่อยออกเป็นสายจาริตพม่าและสายจาริตมอญ ด้านการตรวจชำระโดยนำคัมภีร์ 4 สายอักษรมาเทียบเคียง (สุชาดา ศรีเศรษฐวรกุล, 2562) สอดคล้องกับผลการวิจัยของบรรเจิด ขวลิตรองฤทธิ์ ที่ยืนยันว่า การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานของสายจาริตต่าง ๆ สามารถช่วยวินิจฉัยปัญหาคำต่างได้ และข้อมูลคำต่างยังฉายภาพให้เห็นพัฒนาการของภาษาบาลี ลักษณะการสืบทอดคัมภีร์

พระไตรปิฎก และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเอเชียอาคเนย์ได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย (บรรเจิด ชวลิตเรืองฤทธิ์, 2562)

ขั้นตอนที่ 4 คือการจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์ไบเบิลโดยนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาช่วยแปลงเป็นบาลีอักษรโรมันเพื่อความสะดวกในการเทียบเคียงและตรวจชำระ

ขั้นตอนที่ 6 คือ การเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือและเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับบันทึกโครงการพระไตรปิฎกสากล อักษรโรมัน ที่กล่าวถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกอักษรโรมันฉบับอิเล็กทรอนิกส์ว่า “มีศักยภาพในด้านวัฒนธรรมเทคโนโลยีเพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างกว้างขวางด้วย ทำให้คลังอารยธรรมทางปัญญาของตะวันออกในรูปแบบรหัสอักษรโรมันสามารถเข้าถึงมวลชนรุ่นใหม่ทั่วโลก ซึ่งเป็นผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาและมีทักษะทางเทคโนโลยีตะวันตกที่ทันสมัย นับเป็นการเผยแพร่ข้อมูลคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในระดับนานาชาติในมิติใหม่อีกด้วย” (กองทุนสนทนารธรรมนำสุข ท่านผู้หญิง ม.ล.มณีนีรัตน์ บุนนาค ในพระสังฆราชูปถัมภ์สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2549)

ส่วนหลักธรรม คือ อริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับไบเบิล 4 สายอักษร สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่านในการประชุมกลุ่ม สรุปได้ว่า หลักธรรมทั้ง 2 มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะงานตรวจชำระคัมภีร์เป็นงานที่ยาก ต้องการความละเอียด ความใส่ใจและจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ การบริหารบุคคลที่เป็นทีมงานให้เข้าใจเป้าหมายและมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างสูง ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีธรรมะพื้นฐานในการทำให้งานดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับไบเบิลอักษร 4 สายอักษร จำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจไบเบิล ประกอบด้วย การสำรวจแบบเจาะจง และการสำรวจแบบไม่เจาะจง ตลอดจนข้อพึงระวัง ขั้นตอนที่ 2 การถ่ายภาพคัมภีร์ไบเบิล ประกอบด้วย มาตรฐานอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายภาพ และการมอบต้นฉบับภาพดิจิทัลแก่เจ้าของคัมภีร์ไบเบิล ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกคัมภีร์ไบเบิล ประกอบด้วย การจัดทำแผนภาพต้นไม้ และการคัดเลือกคัมภีร์ไบเบิลต่างสาย ๆ ละ 5 ชุด เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำฐานข้อมูลเนื้อหาในคัมภีร์ไบเบิล ประกอบด้วย การคีย์ข้อมูลคัมภีร์เป็นบาลีอักษรโรมัน การสร้างฐานข้อมูลจากพระไตรปิฎกที่คัดเลือกมา และการสร้างโปรแกรมตรวจเนื้อหา ขั้นตอนที่ 5 การตรวจชำระคัมภีร์ไบเบิล ประกอบด้วยหน้าที่และคุณสมบัติของกลุ่มนักวิชาการขั้นต้น กลุ่มนักวิชาการ

หลัก และกลุ่มที่ปรึกษาการตรวจชำระ ขั้นตอนที่ 6 การเผยแพร่ ประกอบด้วย การพิมพ์เป็นหนังสือและการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตโดยการบริหารทุกขั้นตอนใช้วงจรเดมมิ่ง หรือ PDCA ประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) ทั้งนี้เพราะวงจรเดมมิ่งสามารถนำมาใช้กับโครงการที่มีขนาดใหญ่ รองรับความซับซ้อนและนวัตกรรมของงานตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกได้เป็นอย่างดี ด้านหลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ คือ หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1. ทุกข์ (ปัญหา) ที่เกิดขึ้นในองค์กร 2. สมุทัย (สาเหตุ) เหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้น 3. นิโรธ (เป้าหมายปลายทาง) ที่กำหนดไว้ 4. มรรค (วิธีการแก้ปัญหา) ทั้งทางด้านความคิด และหลักธรรมที่นำมาใช้ในการปฏิบัติรายบุคคล คือ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ (ความพอใจ) ประารถจะทำงานตรวจชำระให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2. วิริยะ (ความเพียร) ความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอยในการทำงาน 3. จิตตะ (ความคิด) ทำงานที่รับผิดชอบนั้นด้วยจิตที่มุ่งมั่น ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านจนเกิดความผิดพลาด 4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง) พิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลและตรวจสอบความผิดพลาดทุกขั้นตอนในการทำงานจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับบาลาน คือ บุคลากรและงบประมาณ ด้วยเหตุดังกล่าวได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขกำหนดเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนในการส่งเสริมการตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลี เพื่อเป็นแรงผลักดันให้หน่วยงานและองค์กรระดับต่าง ๆ ให้ความสำคัญทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณด้วย 2) ภาครัฐควรทำให้เป็นระบบครบวงจร เช่น อนุรักษ์และให้นำมาศึกษาปริวรรต ตรวจชำระ เผยแพร่และสนับสนุนการสร้างบุคลากรด้านตรวจชำระนี้ให้มีความเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น 3) ภาครัฐควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้งานในอนาคตได้ง่าย และนำไปพัฒนาได้ต่อไป โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำงานมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาโปรแกรมที่เกี่ยวข้องที่ใช้สำหรับการทำงานด้านนี้ ส่วนข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ด้านตรวจชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีฉบับบาลานเป็นงานที่ต้องมีใจรัก มุ่งเทและจดจ่อ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดและรอบคอบอย่างมาก ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนระดับปฏิบัติการทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีความรู้และทักษะในการทำงานด้านนี้ ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณในระดับปฏิบัติการ จำเป็นต้องสร้างบุคลากรด้านตรวจชำระคัมภีร์เชิงวิเคราะห์ให้มีจำนวนมากขึ้น เช่น จัดเป็นหลักสูตรในสถาบันการศึกษาสงฆ์ เพิ่มกระบวนการวิชาการเข้ามาเพื่อให้เกิดการส่งต่อองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และให้ความรู้และความสำคัญแก่บุคลากรที่มาทำงานด้านนี้ นำระบบเทคโนโลยีด้านโปรแกรมฐานข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการทำงานจะทำให้การทำงานสะดวกขึ้นและมีการเก็บอย่างเป็นระบบ ให้คนทำงานนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในงานทุกขั้นตอนให้มากยิ่งขึ้น เพราะในอนาคตด้านเทคโนโลยีจะมีบทบาทอย่างมากในระบบ

ต่าง ๆ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป งานวิจัยฉบับนี้เน้นไปที่การบริหารจัดการงานตรวจชำระพระไตรปิฎกบาลีเฉพาะใบลานเป็นหลัก ซึ่งสามารถมาต่อยอดงานวิจัย ที่จะเป็นประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนาให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของการสืบต่อคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมทั้งความเกี่ยวเนื่องกับประเทศใกล้เคียงที่สืบทอดพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้ 1)การศึกษาความแตกต่างของคัมภีร์แต่ละสายอักษร 2)การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์พระไตรปิฎกอักษรขอมจากประเทศกัมพูชา กับคัมภีร์ใบลานอักษรขอมในประเทศไทย ว่ามีการสืบทอดกันและมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร 3)การศึกษาเปรียบเทียบพระไตรปิฎกฉบับใบลานอักษรธรรมล้านนา กับอักษรธรรมล้านช้าง 4)การศึกษาความเชื่อมโยงพระไตรปิฎกในไทยสายอักษรขอมกับสายอักษรธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนสนทนาธรรมนำสุข ท่านผู้หญิง ม.ล.มณีรัตน์ บุณนาค ในพระสังฆราชูปถัมภ์สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2549). บันทึกโครงการพระไตรปิฎกสากล อักษรโรมัน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร:
- ดิเรก อินจันทร์ และคณะ. (2558). การจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลานและศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากคัมภีร์ใบลานวัดน้ำจำ ตำบลร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ใน (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่:สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- บรรเจิด ขวลิตรื่องฤทธิ์. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบพระไตรปิฎกบาลีฉบับใบลานเพื่อวินิจฉัยคำต่างในพระไตรปิฎก: กรณีศึกษาจากสุกสูตรแห่งคัมภีร์ทีฆนิกาย. วารสารธรรมธारा, 5(1), 117-158.
- บรรเจิด ขวลิตรื่องฤทธิ์. (2563). การใช้รรถถกถาวินิจฉัยศัพท์ดั้งเดิม: กรณีศึกษาคัมภีร์ทีฆนิกาย. วารสารธรรมธारा, 6(1), 115-157.
- ราชบัณฑิตยสถาน สุวรรณคัมภีร์ และวัชชีรา บุณนาค. (2553). ระบบบริหารจัดการทะเบียนใบลาน. ใน (รายงานผลการวิจัย). โครงการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือเพื่อการพัฒนาบรรณกิจหอสมุดแห่งชาติ.
- รินทร์ลภัส เกตุวีระพงศ์. (2562). รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของชุมชนวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยใช้กระบวนการสื่อสารชุมชน. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, 13(1), 340-369.
- สุชาติ ศรีเศรษฐกุล. (2562). การสืบทอดพระไตรปิฎกใบลานอักษรขอมในประเทศไทยและกัมพูชา. วารสารธรรมธारा, 5(1), 73-113.

สุชาติ ศรีศรีสุวรรณกุล. (2564). พระไตรปิฎกบาลีฉบับอิเล็กทรอนิกส์. ใน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตาเรื่องเล่าพระไตรปิฎก. (หน้า55-56). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

G.A. Somaratne. (1998). The Saṃyuttanikāya: Volume I. 1st Edition. Great Britain: Antony Rowe Ltd., Wilshire.

Tipitaka (DTP). (2556). ยุคจารจารึก คัมภีร์ไบเบิลนมรดกธรรมจากพุทธกาล. วารสารอยู่ในบุญ, 17(129), 38-42.